

Hilde Gunn Slottemo

Dr. art, førsteamanuensis i historie
Høgskolen i Nord-Trøndelag
7600 Levanger
E-post: hilde.gunn.slottemo@hint.no
Tlf. 74 02 28 20 (a), 908 82 541 (m)

Verdensmestere i likestilling?

Nylig hadde jeg besøk av ei god, gammel venninne fra Oslo. Om kvelden ble vi sittende og prate om løst og fast, slik gamle venninner ofte gjør. I løpet av samtalen fortalte hun om en opplevelse hun nylig hadde hatt i jobben sin i en stor bedrift på Østlandet. Der hadde hun som oppgave å fordele et gode mellom ansatte i bedriften. Kriteriene for fordeling var bredde og mangfold: alle aldre, begge kjønn og alle bedriftens avdelinger skulle være representert. Min venninne gjorde så godt hun kunne, men akk: utakk er verdens lønn. Resultatet av fordelinga var en rekke klager. Og, her kom min venninne omsider til poenget: Alle de som klaget var menn i sekstiårene. Ingen kvinner, ingen yngre menn. Kun eldre menn, personer som allerede hadde en posisjon og en rekke privilegier. Min venninne freste. «Skjønner de ikke at de skygger for andre, yngre folk?», sa hun, halvveis nede i den andre tekoppen. «Og at de gjør det vanskelig for kvinner å komme fram? Som store trær står de der og tar alt lyset og all næringa som trengs for at andre skal få vokse og utvikle seg.»

Da at jeg hadde vinket farvel til min venninne, ble jeg sittende og tenke over det hun hadde fortalt. Hennes fortelling minnet meg om at det er flere måter å forstå likestilling på. De siste årene er vi blitt veldig opptatt av å markere at likestilling er noe alle vinner på, hele samfunnet, både menn og kvinner. Likestilling blir forstått som et spill med bare vinnere.

En annen måte å se dette på, er at likestilling er et nullsumspill, altså et spill der noen må tape når andre vinner. Denne forståelsen er blitt tonet ned de siste årene. Det kan være strategiske grunner til det: Det er vanskelig å «selge inn» likestilling hvis det presenteres som tap for noen. Men det handler også om endrete tenkemåter, der et konfliktperspektiv er tonet ned til fordel for et harmonipreget fokus på norsk likestillingssuksess.

Disse ulike tenkemåtene har sin historie. I den moderne kvinnebevegelsens storhetstid på 1970-tallet var kjønn et stort diskusjonstema. Deler av kvinnebevegelsen anså kvinner som undertrykte, med behov for frigjøring. Med en retorikk om mannssamfunnets makt og patriarkatets undertrykking, ble oppmerksomheten rettet mot diskriminering og interessekonflikter mellom menn og kvinner. Da likestillingsloven ble vedtatt i 1978, vakte den stor motstand blant feminister. Ja, kvinner gikk faktisk i demonstrasjonstog mot loven. «Likestilling» var et begrep deler av kvinnebevegelsen kjempet imot, et skjellsord fordi det stengte for en forståelse av kvinner som undertrykte og diskriminerte. Feministenes krav var «frigjøring», mens «likestilling» ble målet for den offisielle, statlige politikken i Norge.

Etter hvert fikk kvinner økt innflytelse på en rekke arenaer. I politikken vakte Gro Harlem Brundtlands kvinneregjering stor oppmerksomhet i 1986, også internasjonalt. 1980- og 1990-tallet var preget av økt kvinnelig yrkesaktivitet. Det ble et politisk mål å få kvinner ut i lønnet arbeid, fordi de i økende grad ble ansett som en økonomisk ressurs for landet. Barnehager og bedre permisjonsordninger

skulle gjøre det lettere å kombinere arbeid og familieliv. Det ble altså tatt en rekke grep for å få mer reell likestilling mellom kjønnene.

I løpet av denne prosessen ble forestillinga om Norge som verdensmester i kjønnslikestilling skapt, og likestilling ble en viktig del av den norske selvforståelsen. Det ble en norsk merkevare og eksportartikkel, hevder forskerne Hilde Danielsen, Eirinn Larsen og Ingeborg W. Owesen i boka *Norsk likestillingshistorie 1814-2013*. Norsk likestilling ble en offisiell suksesshistorie, der både familiepolitikken og kvinnearbeidets lønnsomme bidrag til økonomien ble løftet fram.

Disse endringene medførte at oppmerksomheten omkring diskriminering forsvant på veien mot vår tid. I stedet ble det skapt ei tro på at likestilling var erobret, at målet var nådd, eller at nye endringer ville komme nærmest av seg selv, omtrent som en naturnødvendighet. I økende grad ble fokuset flyttet mot den individuelle friheten, mot kjønnenes like muligheter og mot befolkningens mangfold. I tillegg ble begrepet likestilling utvidet til å omfatte forholdet mellom andre grupper enn menn og kvinner. Det ble viktig å inkludere homofile, innvandrere, etniske minoriteter og funksjonshemmede i den norske likestillingsforståelsen. I dette bildet var det ikke plass for tanker om diskriminering, forskjellsbehandling, makt- og ressurskamper mellom kjønnene. Slik ble likestillinga avpolitisert. Til sammen gjorde det det vanskeligere å snakke om undertrykking, makt, mannlige privilegier og motstand mot kvinner. Den dominerende suksesshistoria gjorde likestilling til en verdi store deler av den norske befolkninga kunne slutte opp om.

Ideen om at alt er vunnet – at vi er verdensmestere i likestilling, slik det norske selvbildet sier – kan hindre videre utvikling. Den gjør at utfordringer kan bli skjøvet under teppet, usynliggjorte og tiet i hjel. For det er fortsatt ting å ta tak i, også i Norge. De siste årene har det vært ingen eller liten framgang i kjønnslikestillinga på viktige områder som utdanning, lønn, deltidsarbeid og politisk deltakelse.

Derfor: Vi må tåle å diskutere hvordan ting skal fordeles. Det er en påminnelse til alle, fordi mange av oss opplever å være privilegerte i noen situasjoner og mindre privilegerte i andre. De som sitter i privilegerte posisjoner kan ikke tviholde på makt og goder, men må akseptere at dette deles. For likestilling handler av og til om at noen må gi. Vinning hos noen kan medføre tap hos andre. Det var dette min venninne påpekte den kvelden hjemme hos meg. Til tross for det, vil jeg insistere på at likestilling til sjuende og sist er et felles gode for oss alle. Som samfunn gjør det oss rikere, mer mangfoldig og mer sammensatt – og det er viktige verdier for mennesker i dag. La oss 8. mars – og alle andre dager – hylle dette mangfoldet, allsidigheten, bredden og variasjonene.